

Principy ochrany veřejného zdraví

Mgr. Aleš Peřina, Ph. D.

Zdraví

- Definice WHO, 1948: Zdraví je stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody, nejenom nepřítomnost nemoci nebo vady
- Podoby zdraví
 - Individuální: základní právo jednotlivce, plynoucí z pudu sebezáchovy jedince
 - Populační zdraví: zdravotní stav obyvatelstva jako celku
 - Veřejné zdraví
 - Synonymum pojmu "populační zdraví", měřitelné statistickými metodami (porodnost, nemocnost, úmrtnost)
 - **Jedna z forem veřejného zájmu, hlediska ekonomická, společenská, politická a správní**
 - Zdraví je individuální i společenská hodnota (Zdraví 2020)

Veřejné zdraví

- Věda i umění prevence nemocí a prodlužování života prostřednictvím organizovaného celospolečenského úsilí.
- Zdravotní stav obyvatelstva a skupin obyvatelstva určovaný souhrnem přírodních, životních a pracovních podmínek a způsobu života.

Historie veřejného zdraví v českých zemích

- 1892: Ústav pro výrobu očkovací látky zvířecí v Jindřichově Hradci
 - Prevence pravých neštovic, hrabě Jaromír Černín a správce panství Karel Jičínský
- 1919: uzákoněno povinné očkování proti neštovicím pod sankcí pokuty 10-200 korun nebo vězení 24 hod. až 8 dní
- 1925: vznik Státní hygienického ústavu v Praze (dnes SZÚ; <https://www.szu.cz>)
- Zákon č. 4/1952 Sb. O hygienické a protiepidemické péči
 - "Ústavou zaručené právo lidu na ochranu zdraví zajišťuje stát především péčí o to, aby prostředí, v němž člověk žije a pracuje, i ostatní podmínky jeho života byly po zdravotní stránce co nejpříznivější. Touto hygienickou a protiepidemickou péčí bojuje proti vzniku a šíření nemocí a napomáhá tak zdravému vývoji lidu, rozvoji jeho tvůrčích sil a zvyšování produktivity práce."
- Zákon č. 20/1966 Sb. O péči o zdraví lidu
 - hygiena a epidemiologie v kontextu soustavy zdravotnických zařízení v ČSSR

Současnost

- Zákon č. 258/2000 Sb. O ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů
 - Upravuje
 - Práva a povinnosti fyzických i právnických osob v oblasti ochrany a podpory veřejného zdraví
 - Soustavu orgánů ochrany veřejného zdraví, jejich působnost a pravomoc
 - Úlohu dalších orgánů veřejné správy v ochraně veřejného zdraví
- Pracovníci v ochraně veřejného zdraví
 - Zák. č. 95/2004 Sb. O lékařích, zubních lékařích a farmaceutech: hygiena a epidemiologie jako základní specializační obor s hygienicko-epidemiologickým kmenem
 - Zák. č. 96/2004 Sb. O nelékařských zdravotnických povoláních
 - Typické profese: lékař s atestací z hygieny a epidemiologie, odborný pracovník v ochraně veřejného zdraví (dříve jiný odb. prac. - JOP), asistent hygienické služby aj., zdravotní laborant, chemik, mikrobiolog, fyzik aj.

Struktura zákona č. 258/2000 Sb.

- Hlava I. práva a povinnosti osob
 - Pojmy: veřejné zdraví, ohrožení veřejného zdraví, hodnocení zdravotních rizik, karanténní opatření
- Hlava II. Péče o životní a pracovní podmínky
 - Podrobněji na dalším snímku
- **Hlava III. Předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění**
 - **Díl 1.** Očkování a spolupráce orgánů ochrany veřejného zdraví s poskytovateli zdravotních služeb; **Díl 2.** Ochranná dezinfekce, dezinfekce a deratizace; **Díl 3.** Postup při zjištění výskytu infekčního onemocnění; **Díl 4.** Podmínky vyšetřování nákazy vyvolané virem lidského imunodeficitu
- Hlava IV. Další povinnosti osob v ochraně veřejného zdraví
- Hlava V. Státní správa v ochraně veřejného zdraví
- Hlava VI. Opatření obce v samostatné působnosti
 - při vyhlášení plošné deratizace na území obce (města)
- Hlava VII. Ustanovení společná, přechodná a závěrečná

Zákon č. 258/2000 Sb., Hlava II. – Péče o životní a pracovní podmínky

- Díl 1: Voda a výrobky přicházející do přímého styku s vodou, chemické látky, chemické směsi a vodárenské technologie, koupaliště a sauny
- Díl 2: Podmínky pro výchovu, vzdělávání a zotavení dětí a mladistvých, podmínky vnitřního prostředí stavby a hygienické požadavky na venkovní hrací plochy pro hry dětí
- Díl 3: Hygienické požadavky na provoz zdravotnických zařízení a některých zařízení sociálních služeb
- Díl 4: Hygienické požadavky na výkon činností epidemiologicky závažných a ubytovací služby
- Díl 5: Hygienické požadavky na předměty běžného užívání
- Díl 6: Ochrana před hlukem, vibracemi a neionizujícím zářením
- Díl 7: Ochrana zdraví při práci
- Díl 8: Nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a chemickými směsmi

Některé prováděcí předpisy k zákonu č. 258/2000 Sb. (se vztahem k laboratorní činnosti)

- Vyhláška č. 252/2004 Sb. , kterou se stanoví hygienické požadavky na pitnou a teplou vodu a četnost a rozsah kontroly pitné vody
- Vyhláška č. 306/2012 Sb. o podmínkách předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění a o hygienických požadavcích na provoz zdravotnických zařízení a ústavů sociální péče
- Vyhláška č. 6/2003 Sb., kterou se stanoví hygienické limity chemických, fyzikálních a biologických ukazatelů pro vnitřní prostředí pobytových místností některých staveb
- Vyhláška č. 38/2001 Sb. o hygienických požadavcích na výrobky určené pro styk s potravinami a pokrmami
- Vyhláška č. 84/2001 Sb. o hygienických požadavcích na hračky a výrobky pro děti ve věku do 3 let
- Vyhláška č. 275/2004 Sb. o požadavcích na jakost a zdravotní nezávadnost balených vod a o způsobu jejich úpravy
- Vyhláška č. 4/2008 Sb., kterou se stanoví druhy a podmínky použití přídatných látek a extrakčních rozpouštědel při výrobě potravin
- Vyhláška č. 299/2012 Sb. o obsahu kyseliny erukové v některých potravinách
- Vyhláška č. 37/2017 Sb. o elektronických cigaretách, náhradních náplních do nich a bylinných výrobcích určených ke kouření
- Vyhláška č. 238/2011 Sb. o stanovení hygienických požadavků na koupaliště, sauny a hygienické limity písku v pískovištích venkovních hracích ploch
- Nařízení vlády č. 272/2011 Sb. o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací
- Nařízení vlády č. 361/2007 Sb. kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci
- Všechny právní předpisy též na webu MZ ČR, sekce Legislativa v ochraně veřejného zdraví
 - URL: <https://www.mzcr.cz/category/pravo-a-legislativa/prehled-pravnich-predpisu-v-gesci-mz/ochrana-verejneho-zdravi-prehled-pravnich-predpisu-v-gesci-mz/>

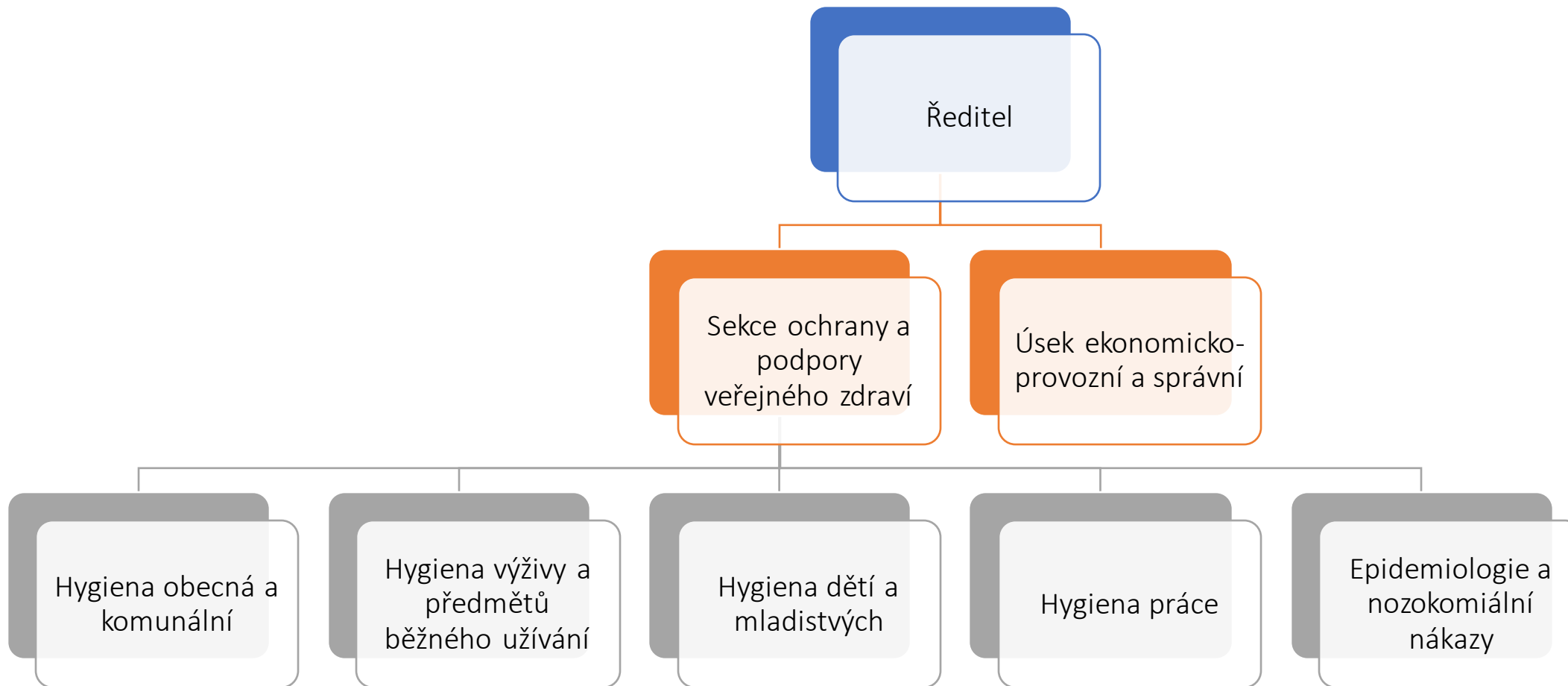
Státní správa v OVZ I.

- Ministerstvo zdravotnictví ČR
 - Zřizuje služební místo **hlavního hygienika České republiky**, který má postavení vrchního ředitele sekce
 - Hlavní hygienik
 - Řídí a kontroluje výkon státní správy v ochraně a podpoře veřejného zdraví
 - Vydává opravné prostředky proti rozhodnutím KHS
 - Odpovídá za tvorbu a uskutečňování národní politiky ochrany a podpory veřejného zdraví
 - Jednou za 5 let hodnotí zdravotní stav obyvatelstva a jeho vývoj
 - Stanoví priority k řešení problémů a zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva
 - Stanoví také ochranná opatření před zavlečením vysoce nakažlivých infekčních onemocnění
 - aj.

Státní správa v OVZ II.

- Krajské hygienické stanice
 - Jsou správními úřady
 - Zřizují se v krajských městech a na území hl. m. Prahy, se souhlasem MZ ČR mohou zřizovat územní pracoviště (typicky v sídlech bývalých okresních hygienických stanic)
 - V čele stojí ředitel, který je jmenován dle Zákona o státní službě
 - KHS vykonávají
 - **Státní správu**, tzn. jako tzv. dotčený orgán státní správy vydávají závazná stanoviska
 - např. ve stavebním řízení, pokud má stavba vztah k ochraně veřejného zdraví
 - **Státní zdravotní dozor**, který ověřuje, jak jsou plněny povinnosti v OVZ
 - Dále KHS
 - Provádějí epidemiologická šetření, vydávají protiepidemická opatření při epidemiích a nebezpečí jejich vzniku, spolupracují s ostatními správními úřady a orgány místních samospráv při tvorbě a prosazování regionálních zdravotních politik, podílejí se na úkolech integrovaného záchranného systému, řídí jakost vod ke koupání v přírodních koupalištích aj. (dle vše kompetencí daných zák. č. 258/2000 Sb.)

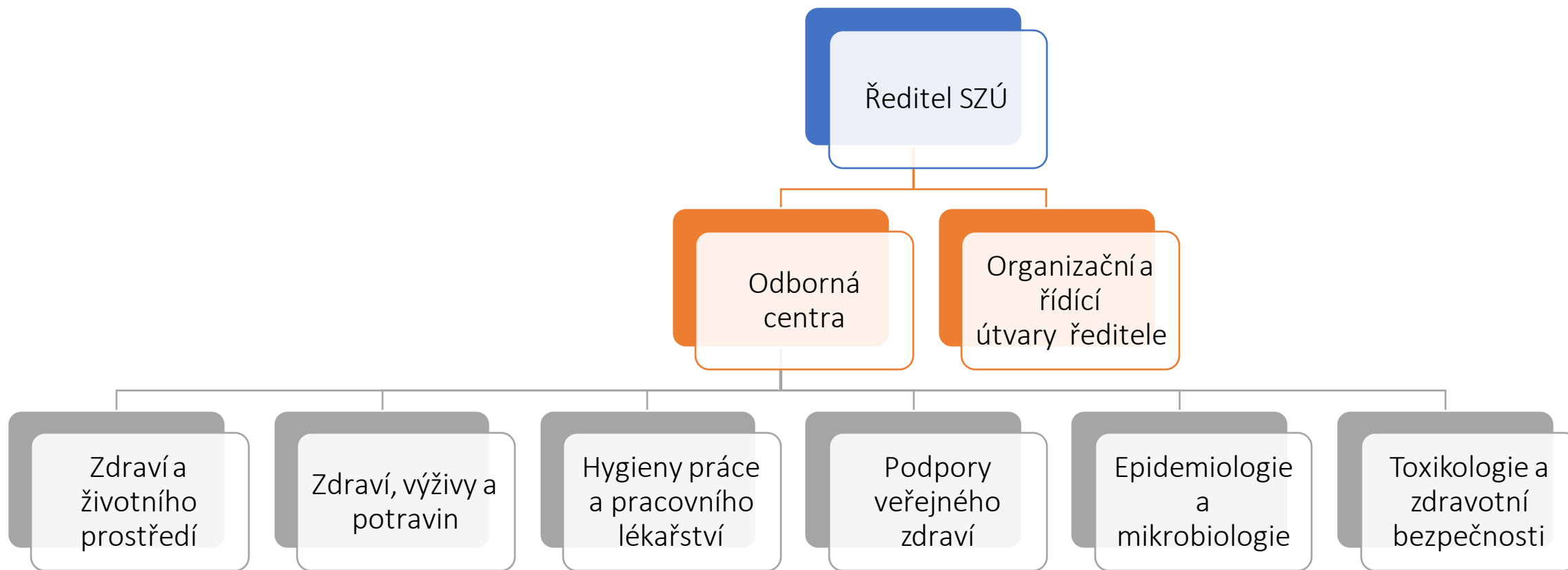
Obecné organizační schéma KHS

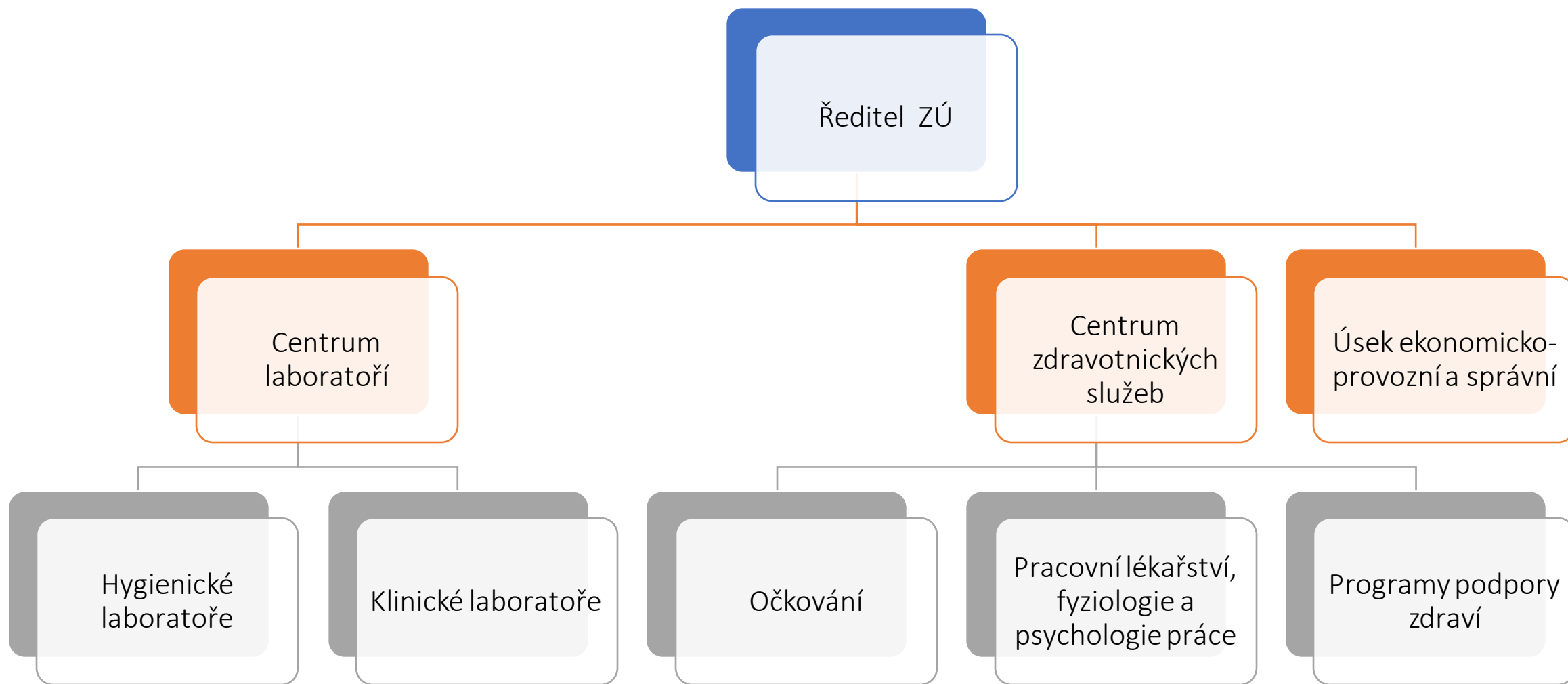
Státní správa v OVZ III.

- Státní zdravotní ústav a Zdravotní ústavy
 - Jsou zdravotnickým zařízením, státní správu přímo nevykonávají, ale mohou se na SZD podílet měřeními nebo vyšetřováními složek životního a pracovního prostředí.
 - V čele stojí ředitel jmenovaný hlavním hygienikem ČR
 - Státní zdravotní ústav (Praha 10, Šrobárova 48), Zdravotní ústav se sídlem v Ostravě, Zdravotní ústav se sídlem v Ústí nad Labem a jejich územní pracoviště (*stav 2023*).
 - Vyšetřují a měří složky životních a pracovních podmínek, parametry výrobků, vyšetřují biologický materiál, provádějí biologické expoziční testy a sledují ukazatele zdravotního stavu obyvatelstva
 - Pro účely státního zdravotního dozoru (vystupuje jako Úřední laboratoř nebo Národní referenční laboratoř)
 - V rámci Systému monitorování zdravotního stavu obyvatelstva ve vztahu k živ. prostředí
 - Na základě objednávky dalších subjektů
 - Podílejí se na provádění místních programů ochrany a podpory zdraví
 - Podílejí se a vzdělávání lékařů a ostatních zdravotnických pracovníků

Základní organizační schéma SZÚ

Obecné organizační schéma ZÚ

Hygienické a klinické laboratoře

Klinická laboratoř

- Zaměření na pacienta
- Co nejpřesnější diagnostika onemocnění z biologického materiálu
- Držitel akreditace lab. metod
- Komplement zdravotnických zařízení
- Úhrada ze zdravotního pojištění nebo přímé platby pojištěnců

Hygienická laboratoř

- Charakter zkušební laboratoře
- Zaměření na složky životního nebo pracovního prostředí anebo výrobky, charakter zkušební laboratoře; ve zvl. případech metabolity v biologickém materiálu
 - Indikátorové ukazatele
- Držitel akreditace lab. metod (ČIA) i
 - ČSN EN ISO/IEC 17025:2005 Posuzování shody – Všeobecné požadavky na způsobilost zkušebních a kalibračních laboratoří v akreditačním systému České republiky
- Držitel **osvědčení o autorizaci** dle zák. č. 258/2000 Sb. k činnostem v ochraně veřejného zdraví
- Úhrada ze státního rozpočtu (státní zdravotní dozor nebo systém monitorování) nebo přímé platby klientů

Autorizace v ochraně veřejného zdraví

- Osvědčení vydávané fyzické osobě (podnikateli), příp. též právnické osobě, k vykonávání určitých činností v OVZ ve vymezeném rozsahu pro účely státní správy v OVZ nebo státního zdravotního dozoru
 - Činnosti související se zajištěním podmínek pro pitnou, teplou a užitkovou vodu a vodu koupališť, vnitřního prostředí staveb, pískovišť a venkovních hracích ploch, pokrmů, **dezinfekce a sterilizace** (kontrola účinnosti sterilizačních přístrojů), komunálního a pracovního prostředí
- Podmínky
 - Bezúhonnost
 - Odborná způsobilost
 - Praxe
 - Kurz v hodnocení zdravotních rizik

Závěr

- Laboratorní činnosti jsou důležitým východiskem pro činnosti směřující k ochraně veřejného zdraví
- Mohou být vyžadovány
 - V zájmu výkonu státní správy
 - V zájmu subjektů požadujících vyšetření nebo testy
- Vyšetření a testy se provádějí podle zásady zákonnosti, tedy v souladu s požadavky Zákona o ochraně veřejného zdraví a dalších souvisejících předpisů